

Avtalsrörelsen och löneformer

Som ledare inom byggproduktion är det viktigt att känna till arbetsmarknadens parter, avtalsrörelsen, olika anställningsformer och lönesystem beroende på yrke och befattning.

Yrkesarbetare och tjänstemän

Gränslinjen mellan arbetare och tjänsteman har traditionellt dragits mellan industri- respektive tjänsteproduktion. Denna uppdelning består än idag trots att svenska industriarbetare har blivit mer kvalificerade och utbildade för sin uppgift.

Vad är ett yrke?

Valet av yrke och utbildning är vanligen en av de största investeringar som en människa gör. Både yrkesarbetare och tjänstemän har ett yrke.

- Ett yrke är en sysselsättning eller specialisering som en person utbildar sig till eller går i lära för.
- En person behåller sin yrkestitel trots byte av arbets- och uppdragsgivare, eller utbildning till ett nytt yrke.

I byggproduktionen arbetar både yrkesarbetare och tjänstemän. Båda kategorierna omfattas av olika yrken som utför arbete i projekten. Avtals- och lönemässigt finns dock skillnader mellan dessa två grupper.

Fackföreningar och fackförbund

En fackförening är en arbetstagarorganisation som sluter samman arbetstagare från en viss yrkeskår för att företräda deras intressen gentemot arbetsgivaren. Det finns också intresseföreningar och yrkesorganisationer som inte verkar fackligt, ett exempel är SBR Byggingenjörer.

Fackföreningar och andra former av professionella sammanslutningar är ofta förknippade med olika yrkeskategorier och branscher.

Arbetstagarorganisationer är organiserade på olika nivåer:

- En lokal arbetstagarorganisation i ett företag, som ingår i en större organisation, kallas ofta för *klubb*.
- En sammanslutning av en hel yrkeskår brukar kallas för *fackförening*.
- En sammanslutning av olika fackföreningar inom en hel bransch i ett land, brukar kallas för *fackförbund*.

En del av den fackliga verksamheten sköts via så kallade ombudsmän som är arbetstagarens företrädare.

Fackförbundens medlemservice omfattar bland annat:

- Hjälptill medlemmar att förhandla med arbetsgivaren i aktuella frågor.
- Rättsskydd och juridisk hjälp vid tvister med arbetsgivaren.
- Kompetensutveckling.

Förhandlingar mellan arbetsgivare och fackförbund kan bland annat handla om löner och anställningsförhållanden både för enskilda personer och hela organisationen. Arbetsgivaren är enligt medbestämmandelagen, MBL, skyldig att förhandla med facket om verksamheten på företaget ska ändras i väsentlig grad. På individnivå behöver arbetsgivaren bara förhandla med facket när det gäller fackliga medlemmar.

LO-förbunden

I Sverige tillhör hantverkare och andra yrkesarbetare LO:s kollektivavtalsområde.

Byggnadsarbetarförbundet, **Byggnads**, är det enskilt största fackförbundet i branschen.

Byggnads riktar sig till flertalet yrkeskategorier på hantverkarsidan.

SEKO är det fackförbund som i huvudsak organiserar yrkesarbetare på anläggningssidan.

Både Byggnads och SEKO tillhör LO-förbunden som av tradition har starka band till det socialdemokratiska partiet. Varje yrkesarbetare väljer dock själv vilket parti han eller hon vill stödja.

Tjänstemannaförbunden

De tjänstemän som är organiserade i byggbranschen tillhör vanligen något av följande förbund:

- **Ledarna**, Sveriges chefsorganisation (fd Salf), är en organisation som många ledare inom byggbranschen tillhör. Inom Ledarna finns 19 branschföreningar varav en är Byggcheferna.
- **Sveriges Ingenjörer** (fd CF) organiserar medlemmar med akademisk utbildning och ingenjörsexamen.
- **Unionen** (fd Sif) organiserar de flesta tjänstemannayrken utan särskild inriktning.

Övrigt

Gällande yrkesarbetare, men även produktionsledare, förekommer det att företagen numera hyr in båda kategorierna. Detta utöver sin egen fasta organisation för att bl.a. avhjälpa olika arbetstoppar inom produktionen.

Inget av nämnda tjänstemannaförbund är politiskt bundet. Alla tre samverkar inom **PTK** (Privattjänstemannakartellen) medan Unionen även deltar i samverkan inom **TCO** (Tjänstemännens centralorganisation).

Lönebildning

LO-förbunden förhandlar centralt om årliga lönepåslag samt allmänna anställningsvillkor för sina medlemmar. Detta regleras i kollektivavtal. Därutöver förekommer särskilda så kallade ackordsuppgörelser inom en del av byggverksamheten.

Kollektivavtalen

I avtalsrörelsen är det kollektivavtalen som förhandlas. Parter i denna förhandling är fackliga förbunden samt arbetsgivarorganisationen Byggföretagen. De kollektivavtal som förhandlas fram av arbetsmarknadens parter är normalt bindande för fackförbunden och arbetsgivarna under en viss tidsperiod.

Byggföretagen, före detta Sveriges Byggindustrier (BI), är en bransch- och arbetsgivarorganisation med drygt 3000 byggföretag som medlemmar. Byggföretagen företräder arbetsgivarna i avtalsrörelsen och för deras talan vid årliga förhandlingar med fackförbunden såsom Byggnads, SEKO och tjänstemannaförbunden om löner och allmänna anställningsvillkor.

Övriga arbetsgivarorganisationer inom branschsektorn

- GBF (Glasbranschföreningen)
- IN (Installatörsföretagen)
- ME (Maskinentreprenörerna)
- MiS (Måleriföretagen i Sverige)
- PVF (Plåt & Ventföretagen)

Prestationslön

Löneformen ackord innebär att de anställda får betalt utifrån den genomförda prestationen baserat på prissatta mängder eller antal planerade arbetstimmar i ett projekt. Normalt är det endast yrkesarbetarna i ett byggprojekt som omfattas av denna löneform. Platsledningen har vanligtvis en fast månadslön som ibland kompletteras med en resultatbaserad del.

Grundidén med ett så kallat gemensamhetsackord är att samtliga yrkesarbetare inom avtalsområdet erhåller samma lön i ett aktuellt projekt oberoende av den individuella insatsen. Platsledningen är av naturliga skäl inblandad i ackordsavstämningarna och upplever ofta dessa som påfrestande. Olika lönemodeller för de verksamma i ett byggprojekt skapar utmaningar för ledarskapet.

Ackordslönesystemet i byggindustrin är under ständig diskussion mellan fack och arbetsgivarorganisation. Det finns förespråkare och motståndare till modellen i båda lägren. På 1980-talet var det de fackliga organisationerna som drev frågan om att släppa ackorden som lönemodell. Numera är det arbetsgivarsidan som ifrågasätter delar av modellen.

Tidlön

Fast månadslön gäller vid lönesättning för tjänstemän. En fast månadslön är ofta individuell beroende på personens kompetens, befattning och ansvar.

Även många yrkesarbetare har ersättning i form av en fast lön per timme eller per månad.

Ledaravtalet

Det så kallade Ledaravtalet reglerar hur löneförhandling mellan företag och anställda chefer/ledare ska gå till. Lönenivån för ledare förhandlas dock inte centralt. Däremot förekommer centrala förhandlingar gällande allmänna anställningsvillkor som till exempel semestrar, lägsta löner, ersättning för tjänsteresor, uppsägningsregler, hantering av tvister med mera.

Arbetslöshetskassorna

Varje fackförbund har en arbetslöshetskassa, A-kassa. Dessa drivs som fristående enheter med egna styrelser, stadgar och ledning. Medlem i en A-kassa behöver inte vara medlem i facket. Idag finns det 24 verksamma arbetslöshetskassor.

Varje A-kassas styrelse fattar bland annat beslut om:

- Vilka som kan erhålla inträde i A-kassan vilket framgår av kassans stadgar.
- Medlemsavgiftens storlek.
- Olika sanktioner om bidragsreglerna missbrukas.

Eftersom den maximala dagsersättningen vid arbetslöshet inte motsvarar den aktuella lönenivån för yrken i branschen erbjuder flera fackförbund inkomstförsäkringar som ska kompensera en del av inkomstbortfallet vid arbetslöshet.